

Голас Радзімы

№ 32 (1192)

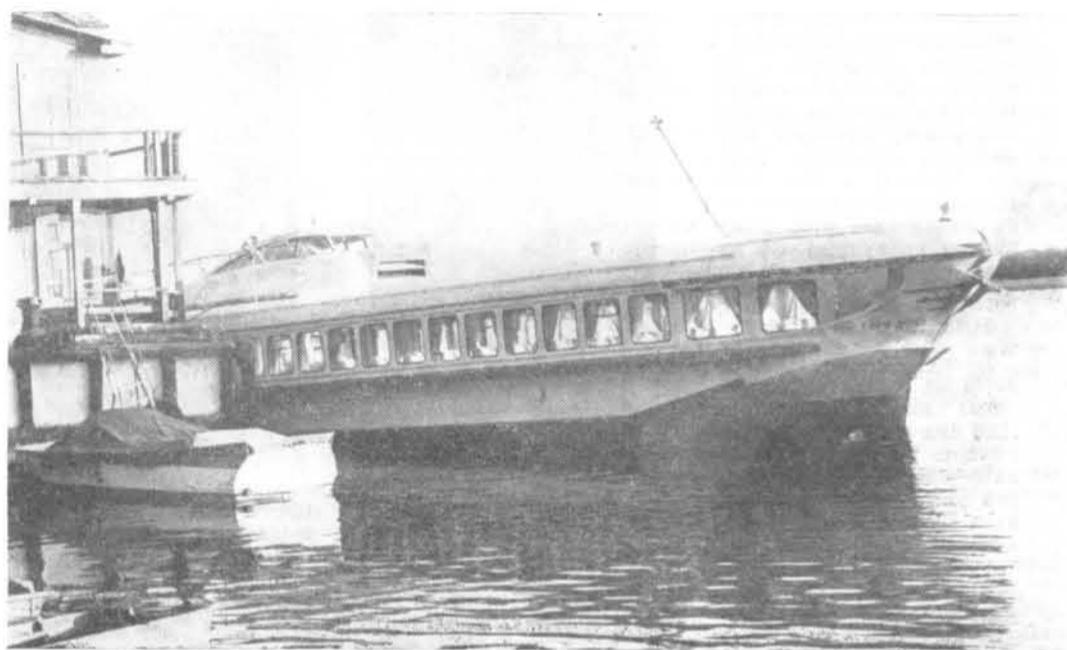
ЖНІВЕНЬ 1971 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВЫДАННЯ 16-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

БЛАКІТНЫЯ ДАРОГІ БЕЛАРУСІ

НА ЗДЫМКАХ: 1. Цеплаход на падводных крылах «Ракета» ля дэбарнадэра Гомельскага пасажырскага прычала. 2. У порце Пхоў. Гатова да адпраўкі чарговая партыя лесу.

Фота А. КАМАРОВА і Ч. МЕЗІНА.

Гэты від транспарту, бадай, самы старажытны. Яшчэ ў часы, калі зямлю не перапалясалі чыгуначныя рэйкі, а аўтамабіль не існаваў нават у задумах, воды ўсіх акіянаў і мораў баранілі паруснікі, а па раздольных рэках няшпарка рухаліся вёсельныя судны. Потым ветразі і весляроў замяніла паравая машына, і спакой рачных плёсаў быў парушаны грукатам рухавікоў.

Што пераносілі ў той час на свзіх ціхіх хвалях нашы беларускія рэкі? Пералік грузаў быў такі ж бедны, якой беднай была эканоміка краю. Некалькі дзесяткаў лядашчых параводзікаў і драўляных баржаў, што належалі купцам Гомеля, Магілёва, Бабруйска і іншых гарадоў, перавозілі лес, пнянку, збожжа.

Вось, здаецца, і ўсё, аб чым можа паведаміць у адносінах дарэвалюцыйнага мінулага нашага рачнога флоту яго небагатая, нягледзячы на даўнасць, гісторыя.

Ленінскім дэкрэтам у лютым 1918 года флот краіны быў нацыяналізаваны. Спадчына беларускім рачнікам дасталася надзвычай убогая. Усе транспартныя і дапаможныя пучейныя судны былі больш чым паўстагадовай даўнасці. Портаў, прычалаў, прыстаняў, рамонтных майстэрняў практычна не існавала. Усё гэта давялося ствараць занова і хутка, бо рэспубліка пачынала будавацца. Да пачатку вайны аб'ём грузавых перавозак па рэках Беларусі склаў ужо 1,8 мільёна тон. Але і гэта лічба не можа дакладна адлюстравать тую грандыёзную работу, якую правялі па аднаўленню флоту рачнікі рэспублікі.

Вялікая Айчынная вайна — не проста чатыры выкрасленыя з гісторыі плённага развіцця флоту гады. Яна знішчыла амаль усё, чаго дасягнула маладая галіна народнай гаспадаркі за ўвесь папярэдні час. Флот удзельнічаў у эвакуацыі насельніцтва і грузаў, а потым, каб не трапіў у рукі ворага, быў затоплены.

Сённяшні састаў рачнога флоту Беларусі не параўнаць нават з тым, што быў у рэспубліцы яшчэ які-небудзь дзесятак год назад. Магутныя, да 300 конскіх сіл, буксіры транспартуюць баржы грузавымі машынамі 200—600 тон. Колькасць іх вымяраецца многімі сотнямі. На іх за мінулыя пяцігодку перавезена звыш 33 мільёнаў тон грузаў.

Віды грузаў і геаграфія іх прызначэння таксама паказальныя. Рачнікі сёння ў некаторай ступені сталі будаўнікамі, бо ніводная буйнейшая новабудова не абыходзіцца без матэрыялаў, якія дастаўляюць па рэках. Асноўную частку грузаабароту складаюць пясок, гравій, шчабёнкі, жалезабетонныя вырабы, лес. Але яшчэ і так званыя генеральныя грузаў. Гэта станкі і механізмы, метал і абсталяванне. Многа перавозі-

ца руды, а таксама сельгаспрадуктаў.

Ад Віцебска і Верхнедзвінска на поўначы, да Брэста і Гродна на захадзе і Запарожжа на поўдні пралілі беларускія капітаны свае маршруты. На ўсіх суднаходных рэках — Дняпры, Бярэзіне, Прыпяці, Нёмане, Сожы, Заходняй Дзвіне, Мухаўцы — пабудаваны порты і прыстані, збальваныя па апошняму слову тэхнікі. Механізацыя пагрузачна-разгрузачных работ тут складае 99 працэнтаў. З іх 97 — комплексная.

Варта расказаць і аб пасажырскім флоте. Яго складаюць цяпер быстраходныя цеплаходы на падводных крылах «Ракета» і «Беларусь», камфартабельныя цеплаходы прыгарадных маршрутаў і прагулачныя катэры «Страла».

Названыя лічбы ведаюць нямногія, яны ўражваюць, але не-не ды і ўзнікнуць думка: а ці не з'яўляецца сёння рачны транспарт нейкім архаізмам? Сапраўды, крыху незвычайна парэзнуюваць імклівыя цягнікі, у якіх перавозіцца тысячы тон грузаў, або аўтапазавы, што запаланілі дарогі, з нетаропкімі чародкамі баржаў. Менавіта з гэтым пытаннем мы звярнуліся да начальніка Галоўнага Упраўлення рачнога флоту пры Савеце Міністраў БССР Аляксандра КАРЧЭУСКАГА.

— Такія сумненні нічым не абгрунтаваны, — адказаў Аляксандр Гаўрылавіч. — Патрэбнасць у перавозцы будаўнічых матэрыялаў неабмежаваная. Значыць, неабмежаваныя і перспектывы развіцця рачнога флоту. Аб гэтым гавораць лічбы новага пяцігадовага плана. Згодна з ім рачныя перавозкі ў бліжэйшы час павялічацца на 11 мільёнаў тон. Крыху іншае становішча складзецца з пасажырскімі перавозкамі. Колькасць пасажыраў дальняга следвання будзе наступова скарачацца — перавага чыгуначнага і аўтатранспарту тут безумоўная. Але з кожным годам усё больш з'яўляецца людзей, якія жадаюць правесці свой адпачынак у рачным падарожжы. У нас ужо зараз ёсць турысцкі цеплаход «Емялян Барыкін», які курсіруе па маршруту Гомель — Кіеў — Гомель. Арганізаваны таксама прагулачныя рэйсы ў час нядзельнага адпачынку. Так што канструктарам суднаў давядзецца прадугледзець гэту акалічнасць пры стварэнні новых цеплаходаў. Дарэчы, аб суднабудуўніцтве. Гэта галіна прамысловасці таксама падпарадкаўваецца нам і бурна развіваецца. Буксіры, катэры і баржы, зробленыя на заводах Бабруйска, Гомеля, Пінска, бараняцца не толькі рэкі рэспублікі і ўсяго Саюза, але працуюць у Малі, Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, Сірыі, Польшчы і іншых краінах.

Як бачыце, у беларускіх суднаў далёкія маршруты.

МЕСЯЦ НЕ ПРОШЕЛ БЕССЛЕДНО

Уезжая домой, дети наших земляков из зарубежных стран поделились впечатлениями, рассказали о своем интересном и веселом отдыхе на белорусской земле. Их выступления были помещены в прошлом номере «Голас Радзімы». Сегодня мы представляем слово Ангелине Петровне ГРЕФЭ и Асинефе Васильевне СТРИЖНЕВОЙ, сопровождавших немецкую и бельгийскую группы.

Июль этого года незабываем для меня и для детей, приехавших вместе со мной и отдыхавших в Крыжовке. С первого и до последнего дня мы ощущали тепло и заботу всех сотрудников лагеря, советских ребят, Белорусского товарищества.

Распорядок дня в пионерском лагере, режим мне и моему сыну Гене не в новинку, так как в позапрошлом году мы отдыхали с ним в «Лесной сказке». Все остальные ребята тоже привыкли к

лорядку в лагере очень быстро.

Наша Родина очень гуманна и добра к нам. Она дает возможность детям людей, заброшенных на чужбину, побывать на земле их отцов и матерей, увидеть своими глазами достижения Советской страны. Здесь ребята учатся у пионеров дружить, стараются быть такими же вежливыми и дисциплинированными, как они.

В каждый из прожитых в лагере дней происходило что-то увлекательное и значительное. У ребят были интересные встречи с Героями Советского Союза, писателями, знатыми людьми республики.

В конце смены мои мальчики и девочки никак не могли примириться с мыслью, что им нужно уезжать. Я удивляюсь, что несмотря на довольно длительную разлуку с родителями, они не стремились домой. Многие просили оставить их на третью смену.

Прощаясь с Крыжовкой, Ангелина ГРЕФЭ и Асинефа СТРИЖНЕВА обратились к хозяевам со словами благодарности.

Ребята увезли с собой много адресов белорусских пионеров, с которыми будут переписываться, массу впечатлений о радостных днях, проведенных в Белоруссии. Они навсегда запомнят девиз их первого отряда: «Дружба всего дороже».

В лагере они сочинили песню, в которой есть слова о том, как трудно расставаться с этими местами, как хочется приехать сюда снова.

Ангелина ГРЕФЭ.

ФРГ.

С большим нетерпением подвезжали мы к Бресту. Земля, которая лежала за пограничным столбом, манила и волновала нас. В городе и крепости мы услышали рассказ о героическом подвиге белорусов в годы второй мировой войны, о безмерных страданиях, выпавших на долю этого народа.

Через три дня мы приехали в Крыжовку. Встречать ребят вышел весь лагерь. Это было так трогательно, что у многих на глазах выступили слезы.

В лагере детям было хорошо, питание отличное. В моей группе никто не похудел, а наоборот, многие поправились.

На меня произвел большое впечатление Минск. Это современный город с множеством многоэтажных зданий, магазинов, прямых и широких улиц, утопающих в зелени. В глаза бросаются чисто-белые и красивые элегантные наряды горожан. Из всего этого невольно делаешь вывод, что народ живет в достатке.

Как почетных гостей нас принимали в Белорусском товариществе по культурным связям с соотечественниками за рубежом и в колхозе «17 сентября». Хозяйство это богатое, и жизнь сельских жителей не хуже, чем городских. После осмотра колхоза, по добром русскому обычаю, хозяйка пригласила нас на обед.

Месяц отдыха кончился очень быстро. Но он не прошел для ребят бесследно. Они всегда будут помнить своих белорусских друзей, пионерский лагерь, Советский Союз.

Асинефа СТРИЖНЕВА.
Бельгия.

ГОСЦЬ З ДАЛЁКАГА КАНТЫНЕНТА

Запомніліся яго рукі, агрубелыя і дужыя, і мяккі позірк ва-чэй, якія маладзілі зрыты ба-рознамі зморшчын твар. «Такія рукі, напэўна, ёмка трымаюць сякеру», — падумалася, і я спы-таў у Ісака Кротава, кім ён працуе.

— Цяпер на пенсіі, а праца-ваў увесь час цесляй, — адка-заў мой госць.

Слова за словам, і мы не заўважылі, як прагаварылі доб-рых пару гадзін. Мне было ці-кава даведацца пра землякоў, якія жывуць у Аўстраліі (бела-русы адтуль рэдка прыязджа-юць на Бацькаўшчыну — далё-ка), Кротава хацелася ўбачыць супрацоўнікаў рэдакцыі газе-ты, якую ён чытае ўжо многа год.

— У Брысбене і яго ваколі-цах ёсць парадкам беларусаў. Многія атрымліваюць «Голас Радзімы». А хто не, дык бярэ ў суседзяў, знаёмых і таксама чытае. Весткі з роднай стара-ны — каму гэта не бальце... Я бяру вашу газету ў сябра. Але хацеў бы яе атрымаваць стала. Ці можна падпісацца на «Голас Радзімы»?

Нялёгка выхадцам з Савец-кага Саюза не разгубіць па свеце свае традыцыі, звычкі, культурную спадчыну, пад-трымліваюць жывую родную мо-ву. У гэтым ім дапамагае ду-хоўная сувязь з Бацькаўшчы-най, а таксама патрыятычныя аб'яднанні і таварыствы за мя-жой. Доўгі час і нашы суай-чыннікі з Брысбена жылі ко-жны сам па сабе. Але вось ужо тры гады яны маюць сваю ар-ганізацыю — Руска-славянскае культурнае таварыства. Ісак Міхайлавіч Кротаў — член гэта-га таварыства.

— Мы часта збіраемся раз-ам, — раскажаў зямляк з Аў-страліі, — рускія, беларусы, ук-раінцы. Нас не падзяляюць на-цыянальныя рамкі. Ды і што б мы здолелі зрабіць паасобку? Нас усіх яднае вострая патрэба адчуваць сябе, хай і невялікай, але ўсё ж часцінкай нашай Ра-дзімы. Таму мы адзначаем усе важнейшыя гістарычныя даты, рэвалюцыйныя савецкія святы і іншыя падзеі. А для нас най-

вялікшым святам бывае, калі ў Брысбене заезджае ці то савец-кая турыстычная група, ці то ар-тысты. Не было выпадку, каб госці з Савецкага Саюза абмі-нулі наш клуб. Праўда, нам ста-раюцца пашкодзіць былыя гіт-лераўскія паслугачы, якіх ня-мала бадзяецца па Аўстраліі. Але добрых людзей усё ж такі больш. І сярод славян, і сярод аўстралійцаў.

Ісак Міхайлавіч раскажаў і прэ школу, якая арганізавана пры Руска-славянскім таварыстве ў Брысбене. Большасць земля-коў, з далёкіх і блізкіх месц, кожную нядзелю прывозяць сваіх дзяцей у школу, дзе вык-ладаецца родная мова.

На маё пытанне, як ён адчу-вае сябе ў Савецкай краіне, і ў прыватнасці ў Беларусі, Ісак Міхайлавіч пачаў доўга і з пра-нікнёным пачуццём раскажаць, дзе і што бабачуў, як яго су-стракалі, што дарылі.

— Палохалі мяне перад ад'ездам, падыходзілі то з ад-наго боку, то з другога. Казалі, што мне ў Саветах прыпомняць мой палон у немцаў. Але я ні-чога не браў да галавы. Я ўжо тут з месяцам гасцюю. Пабываў у Маскве ў старэйшага сына. Добра жыве. Працуе шафёрам на «хуткай дапамозе». Цяпер вось баўлю час у дачкі ў Барысаве. Яна бібліятэкай загад-вае, а муж інжынерам працуе. Маюць, як на мой погляд, не благаў дзяржаўную кватэру, а хутка дастануць новую, прасторнейшую і зручнейшую. Але хто мяне больш за ўсё пара-даваў, дык гэта малодшы сын. У той дзень, калі я прыехаў да яго, ён атрымаў дыплом інжы-нера. А дзеці ж мае раслі без бацькі...

— Вось будзе мне работы, калі вярнуся ў Аўстралію. Пры-дзеца па некалькі разоў пера-казаць пра тое, што бачыў тут. Людзі ж прагнуць вестак з род-най стараны. Праўдзівых вест-так, — нібы падсумоўваючы ўсё, сказаў Ісак Кротаў. Вочы яго святліліся радасцю. Широ-кая далонь цеслі абхапіла маю ў моцным поціску.

В. КРАСЛАУСКІ.

КЛЕВЕТНИКИ С УЛИЦЫ АРАБЕЛЛАШТРАССЕ

Петля по сложному лабиринту мюнхенских улиц, трамвай номер 20 везет меня к расположенному за английским садом району Богенхаузен. Здесь на тихой Арабеллаштрассе находится американская радиостанция «Либерти», по-русски «Свобода», — та самая, что днём и ночью отравляет эфир потоками антисоветской клеветы.

Признаюсь, отправляясь в Мюнхен, я не очень надеялся, что меня допустят в это логово идеологических диверсантов. Ведь еще накануне в Бонне корреспондент «Известий» Сергей Тосунян, напомнив о своем безрезультатном визите на эту радиостанцию, сказал мне: «Ну, что ж, попытайся, только вряд ли что получится. Нас, советских журналистов, там не очень жалуют».

Предъявляю в бюро пропусков удостоверение корреспондента ТАСС и говорю, что хотел бы побеседовать с кем-либо из ответственных работников радиостанции. Удивление и смещение на лице охранника. Длинные переговоры с начальством. Наконец, в вестибюль спускается невысокый человек с ничем не примечательной внешностью, кроме разве что седого бобрика, и, протягивая мне руку, представляет: «Роберт Редлих, информационный советник радиостанции «Либерти». Вместе с Редлихом поднимаюсь на лифте и прохожу в его

Информационный советник радиостанции «Либерти» был весьма любезным и предупредительным человеком, но информацию из него приходилось буквально вытягивать. Он обдумывал каждую свою фразу, отвечая лишь на мои вопросы и явно опасаясь сказать что-либо лишнее. Тем не менее некоторые его ответы были довольно красноречивыми.

Мой собеседник даже и не попытался отрицать антикоммунистическую направленность радиостанции. Да и как он мог бы отрицать это, если в интервью с корреспондентом шпрингерской газеты «Ди вельт» откровенно признал: «Тот, кто хочет работать на радиостанции «Свобода», должен быть антикоммунистом».

Зато, когда я спросил его, работают ли у них члены антисоветских эмигрантских организаций, свивших себе гнездо в Мюнхене, и лица, сотрудничавшие с гитлеровцами, Редлих, изобразив на лице удивление, ответил:

— Об этом мне неизвестно. Да и вообще нас не интересуют, чем наши сотрудники занимаются во внеслужебное время.

— Допустим. Но разве вас не интересовало прошлое этих людей, когда вы их принимали на работу?

В ответ мистер Редлих только пожал плечами. Я понял, что нет смысла приводить примеры, так как мой

бы, что впервые слышит о них. А можно было бы напомнить ему о некоторых из этих людей — бывших власовцах, бедеровцах и прочих подонках, которые предали Родину, были завербованы американской разведкой и ныне работают на радиостанции «Свобода», находясь на содержании ЦРУ. Можно было бы напомнить ему, например, о братьях Кабаковых. Это бывшие власовцы, обучавшиеся в годы войны в созданной гитлеровцами для предателей «школе пропагандистов». После войны они стали американскими агентами и теперь сотрудничают на «Либерти» под псевдонимами Калиновский и Каложный. Можно было бы упомянуть и об Анатолии Поплюкко, изменнике Родины, агенте ЦРУ. Он — член антисоветской эмигрантской организации НТС, сотрудник эмигрантской газетенки «Новое русское слово» и комментатор радио «Свобода».

Любопытная деталь: когда после беседы я попросил Редлиха провести меня по студиям радиостанции, в которых варится антисоветская стрепня, последовал вежливый, но решительный отказ: «А стоит ли беспокоить сотрудников?»

Но вернемся к беседе с информационным советником радиостанции «Свобода». Несмотря на свою несловоохотливость, мистер Редлих все же рассказал мне кое-что о деятельности мюнхенского

подрывного центра.

Руководят им из-за океана. Штаб-квартира находится в Нью-Йорке: это — «комитет радио «Свобода», возглавляемый Сэрджентом. В Мюнхене же на Арабеллаштрассе каждую неделю составляется 36-часовая программа, которая, многократно повторяясь, передается в эфир. Вещание ведется круглосуточно на семнадцати языках. Для этого используются 17 мощных радиопередатчиков.

В первые годы своей деятельности эта радиостанция, созданная в 1953 году в самый разгар «холодной войны», прямо призывала к «освобождению народов России от большевизма» (она так и называлась: радиостанция «Освобождение»). Потом, когда «крестовый поход» Даллеса против коммунизма потерпел поражение, пришлось менять и вывеску и методы работы.

Давно уже стало секретом полишинеля, что обе мюнхенские радиостанции — «Свобода» и «Свободная Европа» направляются и финансируются американской разведкой (совсем недавно этот факт признали сенаторы Кейс и Фулбрайт), что обе радиостанции занимаются не только подрывной пропагандой, но и шпионажем против социалистических стран.

Разумеется, это ни в малейшей степени не изменит незаконного характера их деятельности. Особенно вопиющим и противополитическим меж-

дународному праву является то, что американские радиостанции действуют с чужой территории. Не случайно западногерманский канцлер Брандт назвал «абсурдным» тот факт, что «спустя 25 лет после окончания войны иностранные государства все еще ведут с территории Федеративной Республики радио-пропаганду против третьих стран». Справедливые слова.

В заключение расскажу об одной любопытной детали, о которой я узнал уже после визита на радиостанцию «Свобода». Просматривая изданную в Москве несколько лет тому назад брошюру «Маска НТС или НТС без маски», в которой идет речь об орудующей в ФРГ антисоветской эмигрантской организации, я натолкнулся на знакомую фамилию. В брошюре говорилось о некоем Романе Редлихе, агенте гитлеровской разведки, старшем преподавателе школ диверсантов в Циттенхорсте и в Вустрау. Послевоенная судьба Романа Редлиха удивительным образом напоминает биографию Роберта Редлиха: редактирование издающейся в Париже антисоветской газетенки «Русская мысль», а затем работа на радиостанции «Свобода». Возникает вопрос: не являются ли Роберт и Роман Редлих одним и тем же лицом? Увы, этого вопроса я уже не мог задать информационному советнику радиостанции «Свобода».

В. СЕРОВ.

П. КОВАЛЬСКИЙ

В БРЕСТСКИХ ЛЕСАХ

Записки партизана

(Продолжение. Начало в №№ 13—31).

Взвесив все это, штаб издал следующий приказ: «По данным разведки, противник имеет целью прорваться через партизанскую зону и восстановить свой гарнизон в местечке Дивин с дальнейшей задачей ограбления населения в глубине партизанской зоны. Занятие местечка Дивин усложнит наше общее положение.»

Приказываю:

1. Командиру бригады им. Флегонтова — занять оборону в деревне Хабовичи по тракту Дивин — Кобрин, раскопать тракт глубокими противотанковыми рвами, создать минные поля. Не допустить продвижение противника к местечку Дивин.
2. Командиру бригады им. Сталина — выдвинуть отряд им. Фрунзе и нанести фланговые удары по Дивинскому тракту от деревни Руховичи и севернее по направлению к Кобрину, парализовав коммуникацию. В возможных местах вывести из строя тракт, используя для этого местное население.
3. Командиру отряда им. Котовского — держать оборону в направлении Б. Рудца, не допуская продвижения противника за канал со стороны Антополя — Городца. Все подвозные пути вывести из строя путем перекапывания.
4. Командиру отряда им. Щорса — оборонять деревни своего района: Осиповичи, Головичи, имея одну резервную роту в деревне Сварынь.

Всем командирам иметь непрерывную связь со своим соседом справа и слева. О всех действиях противника доносить в штаб соединения срочным донесением.

Майор Ковальский.

Это сложное перестроение было закончено в течение суток. Теперь всех тревожило только одно: хватит ли боеприпасов, если фашисты зая-

153

жут длительные бои на линии обороны Днепро-ско-Бугского канала и попытаются вернуться в партизанскую зону? Случись такое, и придется сражаться до тех пор, пока подойдут части Красной Армии. А боеприпасов в бригадах и отрядах оставалось мало...

К счастью, все получилось не так, как замыслил противник. Автоколонна с вражескими войсками выскочила на тракт рано утром и остановилась возле первого же рва. Угодив под артиллерийский огонь флегонтовцев, фашисты, не принимая боя, начали поспешно разворачиваться, но тут одна их машина, а за ней и другая подорвались на минах. Остальные на предельной скорости помчались назад в Кобрин и сунуться на Дивинский тракт больше не посмели. Не по нутру пришлось гитлеровцам наша «горячая» встреча. Вскоре разведка установила, что немецкое командование отказалось от своего плана.

Пришло, наконец, время, когда не гитлеровцы нам, а мы им стали навязывать свою волю!

Кое-кому начинало казаться, что все самое трудное и опасное осталось уже позади. Фронт близко, до передовой линии советских войск лишь несколько дневных переходов. Потеряв надежду с ходу пробиться к районному центру Дивин, гитлеровцы заметно поубавили активность. Способствовали этому и крепкие морозы, ударившие в первые числа февраля. Пользуясь этим, мы стали чаще наносить удары по вражеским коммуникациям, энергичнее «беспокоить» гарнизоны противника в населенных пунктах, огорожившиеся рядами колючей проволоки.

Но мнимая пассивность немецкого командования была похожа на пригласивший костер, в котором под слоем холодного пепла тлеют раскаленные, готовые вот-вот вспыхнуть угли. Гитлеров-

154

ская военная машина все еще была сильна, — недаром враг сумел приостановить зимнее наступление советских войск. Не собирались фашисты и нас оставлять в покое: от разведчиков продолжали поступать сведения о том, что противник не прекращает подтягивать регулярные части и боевую технику к границам партизанской зоны.

А тут еще тревожила судьба конного отряда Николая Ваганова: как ушел в конце января, так с тех пор от него ни слуху ни духу...

Я прикидывал: предположим, три дня туда, три назад, день на поиски щели, через которую они могли бы проскочить на ту сторону фронта, — итого неделя. Ну, еще три, максимум четыре дня, чтобы доложить армейскому командованию об обстановке в нашей зоне и отдохнуть. Всего десять суток. А прошло уже две недели! Что случилось с Вагановым?

...Он привел свой отряд домой рано утром четырнадцатого февраля. С партизанскими конниками прибыла группа разведчиков 77-го стрелкового корпуса Красной Армии. С ними пришел и целый обоз подарков: два станковых и десять ручных пулеметов, пятьдесят автоматов и пятьдесят винтовок с патронами к ним, пять тонн взрывчатки и большое количество взрывателей. Мало того: все шестьдесят вагановских конников были вооружены новенькими автоматами, а на руках у правого флангового поблескивал вороненый стальной такой же новый ручной пулемет!

Но больше всех этих подарков нас обрадовала встреча с армейскими разведчиками во главе с капитаном Хохловым; наконец-то наладилась прямая связь с родной Красной Армией. Теперь она будет крепнуть день ото дня. Партизаны и солдаты обнимали друг друга, целовались. Общей радости не было конца. Наши хлопцы расхватывали бойцов, увели к себе: разговоров хватит на весь

155

день. Разрешили и партизанским конникам отдыхать. А Ваганова и капитана Хохлова пригласили в штаб:

— Ну, дорогие друзья, теперь рассказывайте...

До переправы через Припять конный отряд добрался без приключений. Дальше, по территории Западной Украины, двигались осторожнее, минуя населенные пункты, чтобы не нарваться на противника.

Ехали и ночью, и днем; на короткие привалы останавливались лишь в дневное время. Подольше задержались на небольшом хуторе километрах в пятнадцать от линии фронта, чтобы подготовиться к прорыву. Здесь посчастливилось встретить местного жителя, бывшего председателя сельского Совета, который предложил провести отряд через линию фронта. И хотя Ваганов не очень доверял незнакомцу, но выбора не было: пришлось согласиться.

— Я его честно предупредил, — вспомнил Николай их разговор. — Подведешь под фашистский огонь — тебе и первая пуля в лоб. А он смеется: «Ладно, — говорит, — побереги свои пули для немцев. У меня еще с ними счет не закрыт...»

Выехали с хутора незадолго до полудня, предвительно хорошенько приторочив всю походную амуницию, чтобы не бречала. Ехали часа полтора, петляя из стороны в сторону по балочкам и оврагам. Несколько раз немецкая речь где-то совсем рядом в темноте слышалась. Однако ничего, без выстрела проскочили и уже во втором часу ночи от русского «Стоять! Кто идет?» остановились: наши!

Встреча с советскими воинами произошла прямо на передовой позиции. Оттуда наших ребят переправили сначала в штаб полка, потом диви-

156

зии и, наконец, в штаб корпуса. Только там Ваганов смог рассказать все, что мы поручили ему передать командованию Красной Армии. Затем отряд был препровожден в штаб армии, где пришлось и повторить рассказ, и подробно ответить на многочисленные вопросы командарма и члена Военного совета. На оперативную карту были нанесены наши данные об обстановке в южной партизанской зоне.

Пока Ваганов заканчивал свой отчет, у капитана Хохлова голова совсем упала на грудь. Устал, бедняга. Да и у Николая глаза слипаются...

— Вот, собственно, и все, — развел он руками. — Вернулись... Потерь в отряде нет. Все бойцы вели себя, как надо.

«Как надо» — значит, по-партизански, и я еще раз крепко пожал ему руку.

Дотошный Михаил Петрович, покосившись на своего задремавшего однофамильца, негромко спросил:

— Ты хоть Расскажи, как удалось столько оружия выклянчить? Целый арсенал!

— А я не кланчил, — рассмеялся Николай, — сами дали. Как услышали, что мы на голодном пайке сидим, член Военного совета армии сразу командующему фронтом по телефону позвонил. Сначала всех хлопцев моих автоматами одарили, потом нагрузили то, что мы с собой привезли.

— А проводник ваш где?

— Там остался; боится, что бендеровцы убьют.

— Значит, назад через фронт без него шли?

— Сами, — кивнул Ваганов. — Теперь дорожка проторена. — И, пододвинув карту, повел по ней прокуренным до желтизны пальцем: — От нас — на Ветлы, потом на Невеж, Вельку, Хлушу, Любешов — и так до самой Рафаловки. Тут вот и хуторок, где мы проводника взяли, а чуть правее — щель через фронт.

157

Я проследил за его пальцем и спросил о наблюдавшем, что давно не давало покоя:

— Как думаешь, пройдет по этой дорожке обоз с ранеными?

— Вполне, — Николай прихлопнул ладонью по столу. — Только для верности нужен конной покрепче — на случай встречи с бендеровской сволочью. Может, мне доверите?

— Там видно будет. Иди, брат, пока отдыхать...

Ваганов ушел. Жалко было тревожить капитана Хохлова, но делать нечего — пришлось растормошить. Мы просидели почти до рассвета, нанося на его и нашу карты последние данные оперативной обстановки в партизанской зоне и уточняя сведения, необходимые командованию Красной Армии. Все разведанные по Брестской области, в том числе и по Корчешинским лесам, свели в одно боевое донесение. Напоследок договорились о будущей связи и о сигналах, которые понадобятся, если мы отправим за линию фронта обоз с ранеными и семьями партизан. Только после этого капитан смог наконец растянуться во весь рост на жестком топчане возле печки и мгновенно уснул.

А я стал писать письмо члену Военного совета армии. Горячо поблагодарил за присланное вооружение и боеприпасы, попросил содействия в переправке к нам раненых партизан. «До линии фронта мы их доставим сами, — писал я, — а дальше вся надежда на вас: если немцы закроют проход, по которому пересекает огневую линию отряд Ваганова, вашим частям хотя бы на короткое время придется пробить брешь во вражеской обороне. Без этого нам ни раненых, ни детей и женщин не спасти...»

Я не сомневался, что и эта драгоценная помощь будет оказана.

Утром мы проводили капитана Хохлова в об-

158

ратный путь.

А в условленный час радист Леша Волков передал в ЦК Компартии Белоруссии и в штаб С. И. Сикорского радиogramмы о том, что нами установлена связь с командованием наступающих советских войск.

ЗА ЛИНИЮ ФРОНТА

Очередному самолету больше всех, пожалуй, обрадовались Маслюков и его экипаж: с тех пор, как их машина потерпела аварию на нашем аэродроме, летчики чувствовали себя чужаками. Даже партизанское гостеприимство не могло скрасить их томительного ожидания. Но наконец в середине февраля из Москвы прилетели заместитель командира полка и два авиационных техника, сняли с поврежденного самолета ценные приборы и попросили нас быстрее отправить их машину в обратный путь. Быстрее — значит, не задерживать выгрузку доставленного военного снаряжения и посадку пассажиров.

Мы так и сделали: сгрузили на землю тюки и ящики, внесли в кабину двенадцать тяжелораненых партизан и начали прощаться с улетающими на Большую землю нашими товарищами Дмитриевым и Факторовым и с экипажем Маслюкова. Сверкнув на прощание бортовыми огнями, самолет исчез из вида. А мы, как всегда с нетерпением, принялись распаковывать груз, ожидая увидеть давно обещанные патроны и автоматы.

Но по мере того как хлопцы вскрывали обшивку тюков и взламывали ящики, настроение падало: вместо боеприпасов в них оказалась ношевшая, но мало эффективная в теперешних условиях диверсионная техника. Будь это с полгода назад, когда партизанские силы вели в основном войну на рельсах, мы встретили бы такой груз

159

с ликованием. А сейчас шли упорные, непрекращающиеся бои с регулярными вражескими частями, в которых если не все, то очень многое зависело от огневой мощи стрелкового оружия. Почему же нам до сих пор не присылают боеприпасы?

И я тут же отправил в Центр еще одну радиogramму.

На этот раз быстро откликнулись на нашу просьбу: в ближайшие февральские ночи в чебе опять загудели самолеты, сбросившие на парашютах большое количество боеприпасов.

А тут и еще одна радость: по распоряжению С. И. Сикорского к нам пришла рейдовая партизанская бригада имени Ф. М. Языковича под командованием Василия Афанасьевича Велигина. Бригада состояла из трех отрядов: семнадцатого, имени Ленинского комсомола и имени Боженко. Штаб сразу направил ее на один из участков Днепро-ско-Бугского канала, тем самым значительно усилил его оборону. В тот же день партизаны Велигина начали деловито обживать там свои новые огневые позиции.

Василий Афанасьевич принес с собой теплое письмо Сергея Ивановича Сикорского. Командир соединения сообщал, что и у них фашисты бесятся, грабят мирное население, жгут деревни, предчувствуя свой близкий конец. Он снова подчеркнул, что мы должны спасать мирных жителей от расправы гитлеровцев, и требовал не миндальничать с отдельными выродками, помогающими врагу.

Да, надо было спасать мирных жителей деревень, где гитлеровцы подчистую отбирали скот, угоняли молодежь в Германию, расстреливали и вешали всех заподозренных в «непопулярности».

(Продолжение следует).

160

РАСЦЕ СЯМЕЙСТВА ВОЛАТАЎ

Нядаўна закончыліся за-водскія выпрабаванні 75-тоннага самазвала БелАЗ-549. Яны праходзілі ў Заслаўскім гравійным кар'е-ры непдалёк ад Мінска. За перыяд месяцаў 1971 года машына прайшла 12,5 тысячы кіламетраў і добра зарэкамендавала сябе.

У той час, як першы сямі-дзесціціятоннік праходзіў выпрабаванні, на заводзе былі сабраны яшчэ дзве такія машыны для міжведамасных выпрабаванняў. Яны, можна сказаць, апошнія перад серыйнай вытворчасцю і падзелены на два этапы. Першы пачаўся з 15 ліпеня і будзе працягвацца да 1 лістапада ў кар'ерах камбінатаў Крыварожка. Другі — з 1 студзеня па ліпень 1972 года — у кар'ерах Гайскага горна-абрабачальнага камбіната. Машыны пазнаюць і паўднёвую гарачыню і ўральскія марашы. Першую прамысловую партыю БелАЗ-549 намачаецца выпускаць у 1973 годзе.

На заводзе вядзецца распрацоўка рабочага праекта аўтапоезда-вуглявоза грузападымальнасцю 120 тон. На базе яго вузлоў і вузлоў 75-тоннага самазвала ў 1974 годзе плануецца сабраць першы вопытны ўзор аўтама-звала грузападымальнасцю 110 тон.

Аднак і гэта далёка не ўсё. Значны аб'ём работ пра-дстаіць выканаць канструк-тарам па стварэнні 180-тонна-га самазвала, які з'явіцца ба-завай мадэллю для праекта-вання і вырабу аўтамабіляў грузападымальнасцю 300 тон.

І. ПАНЧАНКА.

ЗВЫЧАЙНАЕ ЗАДАННЕ

— Кузняцоў, да начальні-ка цэха! — яшчэ з парога паклікаў майстар.

Андрэй Піліпавіч адклаў у бок інструменты, старанна выцер рукі: «Відаць, даруча-ць асвойваць новыя дэталі». — Падумаў ён. Аднак сле-сар памыліўся.

Начальнік цэха ўважліва

разглядаў нейкія чарцяжы. — Зноў, Андрэй Піліпавіч, патрэбна ваша дапамога. Нам прапанавалі незвычайнае за-данне — надта складанае, але неабходнае.

І ён расказаў, што ўрачам мінскай чацвёртай клінічнай бальніцы вельмі патрэбны новы апарат штучнага крова-звароту, які ў час аперацыі падмяняе сэрца хворага. Чар-цяжы на гэты апарат ёсць. Трэба дапамагчы дактарам сабраць яго.

— Паспрабую, — адказаў Кузняцоў.

Хутка на завод прыехалі канструктор апарата М. Па-даляк, прафесар бальніцы Ул. Шот. Яны падрабязна

тая. Спрабавалі гнуць у гара-чай вадзе. Безвынікова. Па-сля пошукаў Андрэй Піліпавіч вырабіў іх з дапамогай парафіну.

Глыбокія веды, набытыя за гады работы, дапамаглі слесару не толькі ўдала вы-рабіць складаны апарат, але і ўдасканаліць яго.

Хутка з чацвёртай клініч-най бальніцы Мінска паведа-мілі, што з дапамогай новага апарата паспяхова зроблены дзесяткі аперацый.

І. МАКАЎ.

НАВАСЕЛЛІ

На абочыне аўтамагістралі Гомель — Доўск стаіць пры-

пабудавань новы дом нялёт-ка. Дапамаглі Фёдару ўсім саўгасам, а потым разам гу-лялі на наваселлі.

Дапамогу ў жыллёвым буд-аўніцтве ад саўгаса атрыма-лі больш 80 сем'яў рабочых. Шмат дамоў гаспадарка ўзводзіць за свае сродкі. Спецыя-лісты і рабочыя, што прыбы-ваюць у саўгас на пастаян-нае жыхарства, хутка атрым-ліваюць жыллё.

Пабудаваны ў Баравой Будзе таксама камбінат бы-тавога абслугоўвання, дзіцячы комплекс, клуб з гля-дзельнай залай на 360 месц, стадыён.

Непадалёк ад канторы саў-гаса размясціўся механіза-тарскі гарадок. Ёсць тут ты-повая рамонтная майстэрня, заправачная станцыя, усё па-трэбнае абсталяванне. Не горш «узброены» тэхнічай жывёлаводцы і паляводцы гас-падаркі.

**С. ЛОПУЦЬ,
В. УШАЎ-ЛАНДЫШ.**

КНИГА Ў ВЁСЦЫ

Кнігі больш чым на 337 тысяч рублёў набылі за апошнія пяць год сельскія працаўнікі Добрушскага раёна. Новыя кнігарні з'явіліся за гэты час у вёсках Насовічы, Васільеўка, Церахоўка, Леніна, Агародня-Гомель-ская.

За пяцігодку кніжных ма-газінаў у вёсках стане яшчэ больш. Пачата будаўніцтва кнігарняў у вёсках Карма, Дзям'яні і іншых.

А. КУРЛОВІЧ.

гожая арка з надпісам: «Саў-гас імя Чапаева Кармянскага раёна. Сардэчна запрашаем». Некалькі мінут язды, і на-сустрэч выбягаюць мураван-ныя дамы з развешанымі па-над дахамі гірляндамі тэлеві-зійных антэн. Крыху далей — гаспадарчыя пабудовы. Гэта вёска Баравая Буда.

Дырэктар саўгаса Мікалай Шабулдаеў расказвае аб тым, як за апошнія пяць год змяні-лася аблічча населеных пунктаў гаспадаркі. Мы спы-няемся каля новага цагляна-га дома.

— Раней сям'я Фёдара Гаўрыкава жыла ў цеснай ха-це, — гаворыць дырэктар. — І хоць зарабляў гаспадар ня-дрэнна, але ж не сакрэт —

У калгасе імя Калініна Хойніцкага раёна сёлета чакаюць высокі ўраджай усіх культур. НА ЗДЫМ-КУ: галоўны аграном гаспадаркі Аляксандр БЕЛАШ і механізатар Уладзімір ЧЭКАН агля-даюць азімае жыта.

Фота Ч. МЕЗІНА.

ніка схему раскладання нафты. Мне ж уяўляюцца рады вежаў устаноў тэрмічнага крэкінгу на Наваполацкім нафтаперапра-цоўчым заводзе. Сюды кожны суткі з Рэчыцкай нафта-наліўной эстакады адпраўляецца пяць эшалонаў.

Хутка ў рэчыцкай нафты з'я-віцца новы маршрут. На беразе палескай ракі Прыпяці расце нафтаперапрацоўчы завод ма-гутнасцю некалькі мільёнаў тон сыравіны ў год.

Апошні раз у Рэчыцы я быў яшчэ да таго, калі на эмблеме горада з'явіўся сілуэт буравой. Змен, якія адбыліся за прай-шоўшыя з таго часу пяці год, не пералічыць. Невялікі пасё-лак стаў сучасным горадам. Не адроўніш ад мінскіх два новыя прыгожыя мікрараёны, у якіх жывуць сёння нафтавікі. Іх агульная жыллая плошча — каля 37 тысяч квадратных метраў. У райцэнтры толькі за сродкі аб'яднання «Беларусьнафта» пабудаваны дзіцячы сад на 140 месц, чатыры магазіны, сталовыя, заасфальтаваны вуліцы, у многія дамы падвезены пры-родны газ. У бягучы пяцігодды будзе ўведзена яшчэ столькі ж жылля, тры школы, піянерскі лагер, прафілакторый для ра-бочых-нафтавікоў, рэстаран, па-ліклініка. Не меншыя маштабы будаўніцтва і ў Светлагорску, Другім цэнтры беларускіх наф-тавікоў. Гэтыя гарады — толькі дзве кроплі, у якіх адлюстроў-ваюцца змяненні, што адбыліся ў эканоміцы рэспублікі, пасля адкрыцця палескай нафты. У Беларусі з'явілася сваё нафта-здабываючая і нафтаперапра-цоўчая прамысловасць. У сваю

чаргу новая галіна выклікала большую занятасць насельніц-тва, нарадзіла прафесіі, якія раней у нас не існавалі.

І вось уявіце, што ўсё гэта аказваецца не дабро, як здава-лася нам, а вельмі шкоднае з'ява, і ўсё таму, што ў сувязі з ростам нафтаздабычы ў рэ-спубліцы быццам бы адбываецца «русіфікацыя» насельніцтва. Менавіта так заяўляюць за мя-жой нацыяналістычныя прапа-гандысты.

Начальнік аддзела кадрў аб'яднання «Беларусьнафта» Зінаіда Лядчэўская нямала здзіўлялася майму пытанню на-конт нацыянальнага саставу ка-лектыву: «Якое, наогул, значен-не мае ў нашым грамадстве на-цыянальнасць рабочага? Правы ва ўсіх аднолькавыя». Аднак калі зразумела, чым выклікана цікаўнасць, дастала спісы пра-цуючых. Падлічвалі разам, па-раўноўвалі нацыянальны склад па гадах. Вынікі атрымаліся не суцэльна для заходніх «добразычліўцаў».

Спраўды, у пачатку разведкі і эксплуатацыі месцанараджэ-няў на нафтапрамыслах праца-валі спецыялісты, якія прыехалі ў Беларусь з іншых куткоў краіны. Не было, бадай, ніводнага нафтавага раёна Савецкага Са-юза, які б не прыслаў у Палес-се сваіх прадстаўнікоў. Мена-віта дзякуючы такой сяброў-скай дапамозе мы здолелі ў рэкордна кароткі час наладзіць інтэнсіўнае выкарыстанне раз-веданых багаццяў. Мяркуюце самі: калі ў 1965 годзе было здабыта ўсяго 38 тысяч тон нафты, то цяпер такую ж коль-касць прамысловыя шчыліны

даюць за двое з паловай сутак.

Так было ў першыя гады. За гэты час выраслі нацыянальныя кадры. Цяпер прыкладна 80 працэнтаў нафтавікоў, у тым ліку вядучыя спецыялісты, — мясцовае насельніцтва. Зінаіда Данілаўна называе іх імёны і пасады, а потым дадае:

— Лепш за ўсё самі пабы-вайце на буравых, там даведзе-цеся больш.

НАФТАВІЯ КАРАЛІ

Калматы цені верталёта ска-ча па вершалінах празрыстага зверху лесу, абганяе машыны, што бягуць па шашы. То справа, то злева, то проста па курсу сярэд зялёнага мора бачны астраўкі з улісанымі ў іх пірамідамі буравых. Спрабую лічыць... Не, зрабіць гэта цяж-ка. А пілот, нават не заглядаю-чы ў карту, пералічвае іх нумары, называе плошчы: Рэчыц-кая, Першамайская, Залатухін-ская, Маладушынская.

Першая сустрэча з брыгадай майстра Аляксандра Кісялёва. Нафтавыя каралі, як называ-юць гаспадароў гэтых скла-дзёных заводаў у лесе, аказаліся зусім не падобныя на каралёў. Яны сустрэлі нас... грыбамі. Дзесяткі паўтара моцных цём-нагаловых баравікоў ляжалі на сталі ў вагончыку буравога майстра побач з падміргваючай лямпачкай рацыяй.

— Не нафтай адзінай, — усмі-хаецца Аляксандр. — Вось са-бралі непдалёк. Кухарка пад-смажыць, хлопцы пальчыкі бу-дуць аблізваць.

Аляксандр малады, як большасць людзей з яго бры-гады. Гэта першая яго сама-

стойная вахта ў якасці буравога майстра. Аднак ён некалькі год працаваў памочнікам майстра і ўжо двойчы сустрэкаў нафту.

— Як прагнозы на гэты раз? Замест адказу майстар пады-ходзіць да графіка бурэння, што вісіць на сцяне, падлічвае:

— Зараз знаходзімся на глы-біні 2 600 метраў — праходка за тры месяцы. Шчыліна звышглы-бокая, праектная глыбіня 4 250 метраў. Думаю, хутка падымем першыя керны са слядамі на-фты, бо ідзем з аперэджаннем графіка. Наогул, хваліцца ран-ней часу не варта, шчыліна по-шукавая, а пошук не заўсёды бывае паспяховым. Але ўсё ж такі перспектывы добрыя.

Падумаемся на дрыжачы ад работы магутны дызеляў па-мост буравой. Зверху — пера-пляценне сталёных рэбраў «ліх-тара», як называюць вышкі бу-равікі. На некалькі дзесяткаў метраў узняўся ўверх пакет вільготны яшчэ труба: ідзе чар-говы спуск рэжучага долата.

Пагаварыць з вахтай удалося толькі ў кароткія мінуты адпа-чынку. Работа на буравой на-пружаная, патрабуе поўнай ад-даны сілы. Не толькі фізічных. Усе тут, пачынаючы з буріль-шчыка і канчаючы дызелістамі, павінны ўдасканаласці ведаць складанейшую тэхніку і «адчу-ваць» буравую, разбірацца ў тэорыі праходкі, быць добра знаёмымі з асновамі геалогіі. Пётр Сіцко, Віктар Яныч, Аляксандр Барысчык, Антон і Вера Прохаравы, Павел Павел-кін, з якімі я пазнаёміўся, вы-датна ведаюць усе гэтыя тон-касці.

Большасць з брыгады — бела-

СЕГОДНЯ В НОМЕРЕ

ДЛЯ ТЕХ, КТО НЕ ЧИТАЕТ
ПО-БЕЛОРУССКИ

До революции речной флот Белоруссии состоял из нескольких десятков частных пароходов. Сегодняшний флот — это сотни мощных буксиров, которые транспортируют баржи грузоподъемностью от 150 до 600 тонн, везущие станки и механизмы, металл и оборудование, стальные и бетонные материалы и сельскохозяйственные продукты. Пассажиры перевозят быстроходные теплоходы на подводных крыльях («БЛАКИТ-НЫЕ ДАРОГИ БЕЛАРУСИ», 1 стр.).

Автор статьи «ТРИ ПО-ЗІРКІ НА НАФТУ» [2—3 стр.] побывал недавно в тех местах на Полесье, где возвышаются буровые вышки, встречались с людьми, добывающими белорусскую нефть. С начала разведки и эксплуатации месторождения на нефтепромыслах работали специалисты, приехавшие из разных концов Советского Союза. Сейчас 80 процентов нефтяников — в основном местное население.

Как всегда летом, к нам в Белоруссию приезжает много гостей из разных зарубежных стран. В статье «КАЛІ ЁСЦЬ БОГ, ТО ЁН ЖЫВЕ У ВАС...» [4 стр.] раска-зывается о туристской группе активистов Федера-ции русских канадцев, го-стившей в Минске.

Исаак Кротов приехал в Белоруссию из далёкой Австралии («ГОСЦЬ З ДА-ЛЁКАГА КАНТЫНЕНТА», 5 стр.). Был гостем редакции «Голосу Радзімы». Он, как и все наши земляки, с гор-достью отмечает достиже-ния советского народа.

Дорогим сокровищем на-зывает белорусский поэт Сергей Понизник устное на-родное творчество. Побывав в своих родных местах на Миоршине, он встречался с теми, кто знает и поет старинные белорусские об-рядовые песни, привез с со-бой их удивительные образ-цы («РОДНАГА БЕРАГУ ПРЫЦЯЖЭННЕ», 7 стр.).

русы, сем чалавек, уключаючы майстра, закончылі Рэчыцкае тэхвучылішка нафтавікоў. Не-каторыя працягваюць вучыцца. Дарэчы, умовы для гэтага доб-рыя. Штогод тры тысячы чала-век атрымліваюць спецыяль-насць або ўдасканалваюць яе ў сістэме вытворчага навучання, што існуе пры аб'яднанні.

Начальнік буравой № 16 Аляксей Кузняцоў, з якім я сустрэўся таксама на «пярэднім краі», падкрэсліў тую ж думку: пачатак здабычы нафты рэзка ўзняў узровень тэхнічнай адука-цыі мясцовага насельніцтва.

Стары майстар, які ўжо больш 20 год аддаў пошукам, добра ведае і нафту, і тых, хто яе здабывае:

— Выпрабаванне нафтай пра-ходзяць толькі самыя ўпартыя і працавітыя. Стаць бурільшчы-кам выпадкова нельга. У Бела-русі я з першых дзён прамыс-лавай распрацоўкі Рэчыцы на-зіраў, як складаецца калектыў. У 1965 годзе нас было каля 300 чалавек. Цяпер — у многа разоў больш, але ўсё роўна, большасць калектыву — энтузіясты, для якіх пошук стаў галоўнай справай жыцця.

Развітацца з новымі ветлівы-мі і гасціннымі сябрамі, з буравой, што стаіць пасярэдзіне на-грэтай сонцам паляны, з утуль-нымі пад кронамі соснаў вагон-чыкамі, у якіх жывуць буріль-шчыкі, крыху сумна. Але цешу сябе думкай, што гэта сустрэча не апошняя. Наперадзе ў наф-тавікоў яшчэ шмат цікавых спраў.

— Удалага пошуку вам, наф-тавыя каралі!
Вячаслаў ХАДАСОЎСкі.

«КАЛІ ЁСЦЬ БОГ, ТО ЁН ЖЫВЕ Ў ВАС...»

З 24 па 31 ліпеня ў Мінску гасціла турыцкая група суайчыннікаў (кіраўнік Іван Паўлючук), у склад якой уваходзілі 16 актывістаў Федэрацыі рускіх канадцаў і двое амерыканскіх грамадзян. Ніжэй змяшчам нататкі нашага карэспандэнта аб знаходжанні гасцей у Беларусі.

«Сябры мае, госці дарагія, ад шчырага сэрца вітаю вас! Вітаю на роднай беларускай зямлі палешукоў, сялян з-пад Баранавіч і Слоніма, украінцаў, рускіх—усіх, хто калісьці пакінуў наш край. Хто ўцякаў ад бяды і галечы за далёкі свет, каб знайсці там работу і хлеб. Цяжка чалавеку, калі маці-Радзіма не ў сілах узгадаваць і выкарміць яго. Яна была прыгожай і мілай, аднак слабай і беднай і таму абярнулася махай для сваіх сыноў і дачок. Але на далёкай чужыне вы не вырвалі яе з сваіх сэрцаў. Праз адлегласці і дзесяцігоддзі любоў да яе прывяла вас сягоння ў родны край. Край абноўлены, магутны і багаты. Глядзіце ж, калі ласка. Будзьце, як дома, землякі. Міласці прашу...»

Думкі такія не пакідалі мяне з першага да апошняга дня сустрэчы. Я гаварыў вам гасцінныя словы, але ж словы заўсёды бядней за думкі і пачуцці. А пачуццё, надзвычай моцнае і неадступнае, было адно: зрабіць ваша знаходжанне на Радзіме прыемным і радасным і адчуць гэту радасць самому. Бо вы—госці, вы доўга жылі там, у Канадзе, а я ад хвіліны нараджэння жыў тут. Значыць, я—гаспадар, я ў адказе за маю Беларусь, за ўсю нацыю, за яе справы і поспехі.

Якія ж думкі і пачуцці выклікала ў вас сустрэча з Баць-

каўшчынай, землякі з Антарыю, Вініпега, Саскачавана, Манітобы? Мне вельмі хочацца гэта ведаць. Не па журналісцкаму абавязку, а па праву гаспадара. Мне нават трохі боязна, недзе ў глыбіні душы варушыцца патаемны страх: а ці спадабаюцца вам наша сталіца, нашы дамы, вёскі, дарогі, вуліцы? Ці зразумеюць вы наша жыццё? Ці апраўдаюцца вашы надзеі? Не, гэта, мусіць, я дарэмна: вы—працоўныя людзі Канады, а такія людзі з любоў краіны зразумеюць сваіх братаў...

***

Плошча Перамогі...

Высокі гранітны абеліск, вечны агонь і кветкі. Дзеці... У пухлых дзіцячых жухах сінія васількі—відаць, толькі што з поля. Дзяўчаты і салдат, якія маўкліва спыніліся перад вечным агнём. Людзі, людзі, людзі...

А над плошчай, над абеліскам, сімвалам нашай сілы і славы, мірнае і гарачае летняе сонца. Імчацца машыны, спяшаюцца людзі, чуюцца гамонка і смех. Плошчу абступілі дамы, у якіх расчынены вокны, а ў вокнах—твары, кветкі, бялюткія фіранкі.

— Гэта ўсё новыя дамы?— пытае Мікалай Лагодзіч, адраваўшы позірк ад рамонаў на бронзавым мечы і глянуўшы навокал.

Пачалося знаёмства з калгасам...

— Новыя. Старых у Мінску няма. Згарэлі.

— Як жа вы перацярпелі такую бяду? Колькі сіл палажылі? Дзе і які народ зазнаў столькі гора? Скажыце мне! А ёсць жа людзі, што хацелі б падпаліць гэтыя дамы яшчэ раз. Знішчыць вашы гарады. Ёсць нават такія беларусы. У нас, у Канадзе. Тыя, што ў вайну забівалі і палілі.

— Ім не ўдасца...

— Ні за што не ўдасца! Бо ў вас, дарагія вы мае, сіла. Добра, што сіла... Дай бог вам мір! Ведаеце...

І сівалосы беларусы, высокі і дужы чалавек, былы каваль, раптам адварочваецца ад мяне, дастае хустачку, падносіць яе да вачэй.

***

Дарога ў калгас «Памяць Леніна» Клецкага раёна. Для мяне яна проста дарога—гладкі гарачы асфальт, мітусня машын, роўныя шарэнгі дрэў, а для маіх землякоў—цэлая панарэма жыцця.

Ім памяцца дарогі цесныя, вузкія, у ямах і калдобінах, а паабалал іх—бяскрайнія балоты, стрэкатыя сялянскія палаткі, чартапалох і палын. Па тых дарогах яны ад'язджалі на чужыну маладымі, а цяпер вось едуць па Слуцкай шашы турыстамі, кожнаму з якіх не менш шасці дзесяткаў гадоў. Глядзяць у вокны. Гутараць.

— Добрая дарога.
— Ага. Як і ў Канадзе.
— І машын шмат. Усялякіх. Для перавозкі малака, мукі, цэменту. Краны, бульдозеры. Значыць, індустрыя моцная.
— У Мінску машыны робяць?
— І ў Мінску, і ў Жодзіна.
У Маскве таксама. Многа дзе.
— А Жодзіна—што гэта?
— Новы горад. Пасляваенны.
— Ого! Новы горад!
— Гляньце, камбайны!
— Выходзіць, што сярпамі не жнуць?
— Даўно.
— Very well! Індустрыя мужыку дапамагае.
— А вунь там, справа. Як па-руску называюць тую машыну?

— Лыноцерабілка.
— Во які! А нам у Канадзе гаварылі... Многа, ведаеце, вельмі многа на свеце хлусні...
— Слухай, ты чытаў у «Таронта дэйлі стар» пра «чырвоная наступленне» на Вэланд?
— Не.

— Ну і напісалі! Ведаеце, у нас каля Вэланда асушаюць балоты. На тым асушэнні працуюць мінскія трактары—такія, як той, што абагналі. Дык вось, таронтаўская газета напісала: «Чырвоныя машыны наступваюць на Вэланд».
— Ха! Мы можам ганарыцца! Мы радуемся такому наступленню «Беларусаў» на Канаду. Праўда?
— Яно і канадцам на карысць.

І так усю дарогу. Горка керамічных дрэнажных труб на абочыне—здзіўленне, сталёвыя трубы для газавода на лузе—навіна, асушанае балота—задавальненне, прыгожа апраценыя людзі ў вёсках—радасць. Дарога аднымі сваімі краявідамі паказвае новае жыццё зямлі. Убачанае праходзіць праз сэрца, кранае ў ім нейкія балючыя струны, розум ловіць гучанне тых струн і ўніка-

юць словы. Сумныя словы Васіля Наумовіча:

— Адсюль жа блізка да маіх Баранавіч. Эх, кінучь бы гэты аўтобус і пайсці туды. Пешшу праз палі і лясцы. І за-стацца назаўсёды. Нічога больш не хацеў бы...

— І да майго Палесся недалёка,—гэтак жа сама думае і гаворыць яго сусед.—І я пайшоў бы. Але што зробіш...

***

Калгас. Старшыня Іосіф Плаўскі расказвае пра гаспадарку, працу людзей, даходы, ураджаі. З такой увагай, думаецца мне, слухаюць толькі прэм'ер-міністраў на прэс-канферэнцыях, і то не заўсёды і ўсюды.

— А колькі літраў малака дае карова ў дзень?

— Дваццаць тры — дваццаць пяць.

— Well! А ўраджайнасць жыта якая?

— 35—40 цэнтнераў з гектара.

— Выдатна! А як калгасу дапамагае індустрыя?

— Мы купляем усе машыны, якія неабходны. Уручную калгаснікі працуюць мала.

— І цапоў няма?

— Старшыня смяецца:

— Ёсць. У музеях.

— Таварыш старшыня! Былы нямецкі паліцаі пішуць у Канадзе, быццам калгасамі кіруюць прысланыя з Масквы людзі. Скажыце, ці...

Раздаецца дружны рогат калгаснікаў. Аднак старшыня павінен адказаць на пытанне, і ён, стрымліваючы смех, гаворыць:

— І я, і ўсе кіраўнікі—тутэйшыя. Масквічоў няма. А каб і заблудзіў да нас які, то ў вёсцы толк са сталічнага чалавека невялікі...

Аглядаем зернявы ток. Фермеры з веданнем справы ацэньваюць дасканалыя агрэгаты і машыны, бяруць у рукі зерне, кладуць на зуб. Заходзім у брыгадны клуб—тут кінапраектар, тэлевізар, бібліятэка, у якой творы многіх класікаў сусветнай літаратуры...

Васіль Наумовіч, трымаючы падараны яму сноп пшаніцы:

— Дзякую вам, браты, за ўсё! Рад за вас. Рад, што вы багатыя, што ў вас культурнае жыццё, што няма больш той беднасці, ад якой мы ўцякалі ў Канаду з Польшчы. Няхай вам навіекі будзе мір і шчасце, мае дарагія.

Мікалай Лагодзіч, падымаючы тост за абедзеным сталом:

— Я многа паездзіў па свеце, многа зведаў. Скажу адно: няма мілейшага і лепшага краю, чым мая Беларусь. Нідзе я не адчуў такой радасці, як на роднай старонцы.

***

Мы ў піянерскім лагеры Мінскага завода запасных частак. Нас сустракаюць дзеці з букетамі кветак і старшыня заводскага камітэта прафсаюза. Ён паціскае кожнаму руку і называе сябе:

— Леанід Барысавіч Шульман.

Знаёмімся з лагерам. Потым да мяне падыходзіць Аляксандр Шапіра. Пытае:

— Прозвішча гэтага таварыша Шульман?

— Так.

— Ён яўрэй?

— Яўрэй. Калі ласка, бліжэй

пазнаёмцеся з ім, пагутарыце.
— Навошта? Мне і так зразумела: ён не баіцца быць яўрэем. Сваім прозвішчам, пасадкай і прысутнасцю тут ён мне растлумачыў усё. Абверг хлусню амерыканскіх сіяністаў.

Наступная пазездка — на Мінскі маторны завод. Многа цікавага. І пытанне Васіля Наумовіча:

— У нас сіяністы без канца паўтараюць, што ў Савецкім Саюзе праследуюцца яўрэі. Людзі якіх нацыянальнасцей працуюць у вас на заводзе? Ці ёсць яўрэі і хто яны ў вас?

Галоўны інжынер Іван Вараб'ёў нават разгубіўся:

— А я і не ведаю, якія нацыянальнасці. Я — рускі, вось таварыш Зюба — беларус, галоўны канструктар — яўрэй Рубінштэйн. Даруйце, больш нічога пра нацыянальную прыналежнасць людзей на заводзе не ведаю. Нас гэта не цікавіць. Можна, вы, Аляксей Сцяпанавіч, ведаеце?

Памочнік дырэктара завода па кадрах Аляксей Зюба гаворыць, што яўрэяў на заводзе 6 працэнтаў ад агульнай колькасці рабочых і служачых. З іх 20 працэнтаў—рабочыя, 80—інжынеры, наогул, кіраўнікі.

— Вы задаволены адказам?

— Ды я і так ведаў, што сіяністы брэшучы. Але дай, думаю, спытаю, каб падрабязна расказаць у Канадзе. Мне і так вядома: рускія, беларусы — душэўны і добры народ. Ніколі і нікога не пакрыўдзяць.

***

Разважанні Аляксандра Шапіры:

— Ведаеце, я доўга думаю, як паступіць, калі вярнуся дамоў. Хочацца расказаць праўду аб вашай краіне. Аб вашым гуманізме, дабраце людзей, праўду аб яўрэях — аб усім. Як зрабіць гэта? Напісаць у газету — не надрукуюць. Скажыць: чырвоная прапаганда. А каб надрукавалі, то трэба напісаць палавіну праўды і палавіну хлусні. Так скажаць, ураўнаважыць, прывесці свае думкі ў адпаведнасць з амерыканскай «свабодай слова». Вось тады калі будзе палова хлусні, могуць надрукаваць. Але ж палова праўды — гэта цалкам хлусня. Ці магу я, стары чалавек, які чэсна пражыў жыццё, ілгач у свае семдзесят пяць год? Не магу! І не буду. Я буду расказаць праўду аб вашай краіне сябрам, знаёмым, яўрэям, сяўшчэнніку, урачу, сыну — усім, каго ведаю. Яе, праўды аб Савецкай краіне, у Амерыцы не любяць, але я раскажу...

***

Развітальны вечар. Тосты шчырыя словы гордасці за родную Беларусь, усю нашу Савецкую краіну; словы ўдзячнасці за добрыя пачуцці і гасціннасць гаспадароў. Хто б ні выступаў — Шапіра, Наумовіч, Ленартовіч, Чайкоўскі, Корж, Паўлючук — гаварылі сардэчна, усхвалявана, ад душы. Які напрыклад, Васіль Івашчанка:

— Дарагія сябры! Я вам скажу так: калі і ёсць на свеце бог, то ён жыве тут, у вашай краіне...

У паняцце бога ён уклаў усё высокае, добрае і светлае, што ўяўляе чалавек.

Гарачыя апладысменты нашых гасцей засведчылі, што гэта іх агульная думка.

Уладзімір БЯГУН.
Фота В. АНДРОНАВА.

Мікалай Лагодзіч: «Я многа паездзіў па свеце...»

Васіль Наумовіч: «Мне і так вядома: рускія, беларусы — душэўны і добры народ...»

ПОРЫ года вандруюць па мамі жыцці. Яшчэ ў сэрцы жыве вясна, а ўжо трапяткі купальскія ночы будзяць у крыві патаемныя сполахі продкавых вогнішчаў. І прыпамінаецца не толькі даўня, а і ўсё нядаўняе, што перажыў на Бацькаўшчыне. Я зараз далекавата ад Радзімы, і далеч між мною і ёй нараджае новую любоў. А ўсякая любоў патрабуе дзейнасці. І думкам няма супакоення.

Дзіва тут робіць вялікі паўкруг, абмянае Лявонпаль, Чурылава і, выпрастаўшыся, коціцца ў бок Друі. Заходні бераг яе вышэйшы, чым усходні, і калі ісці са станцыі Бігосава, дык яшчэ здалёк відна зубчатая сцяна бароў. І вось я ля самай плыні ракі. А за яе тугой паласой — да глебінкі, да пячынкі родная з дзяцінства зямля.

Міёршчына, радзіма мая! І дзе б я ні быў, а як выпадзе хоць некалькі вольных дзён, прылятаю сюды — па шчырасці, па роднае незабыўнае слова, прылятаю на споведзь перад маміным полем, перад людзьмі, на гасціначку прылятаю.

Нету лепшай ягодачкі,
Як у лесе бруснічанкі.
Нету лепшай гасціначкі,
Як у роднай матулечкі...

Спачатку я толькі ведаў, што яны існуюць і ў нашай мясцовасці. Чуў, як спяваюць на вяселлях, калі бяруцца «лаўкі ламаць», уважваючы сваё; сам аднойчы няўмела падыгрываў валачобнікам, калі іх музыка «вычарпаўся»; чуў іх на хрэсьбінах, калі кума і куму прымушаюць «мяць салому»...

Але толькі паездзіўшы па снім свеце, паслухаўшы суседзяў, пачытаўшы пра тое, як людзі думаюць пра наш дарагі скарб — фальклор, захацелася і самому дакрануцца да вытокаў народнай творчасці. Падумалася, а ці не павучыць мяне «старым» песням бабуля Альжбета, якой на «малую прачыстую» спаўняецца сёлета 85? А хіба не памяць «сваіх» песень цёткі з Бабышак і Лявонпаль?

І вось я на сваім беразе. Мястэчка Лявонпаль. Удыхаю баравы водар. Ля ручая Каменка — белая высокая калона, на якой засталіся адмеціны адкуль розных войнаў. Кажуць, гэты помнік узведзены ў гонар паўстання Тадэвуша Касцюкі... А на другім бачку Лявонпаль — цэлы гістарычны збор гмахаў: былыя панскія будынкі з арыгінальным касцёлам, прыгожы парк. Цяпер тут — спецшкола для дзяцей.

У вёсцы Бабышкі, якраз ля нашай хаты, праходзіць «напалітонаўская» дарога. Толькі ўсё ж хочацца верыць, што дарогу гэтую праклалі не ворагі, а ўзнікла яна на многа стагоддзяў раней Айчынай вайны 1812 года як гандлёвы альбо ваенны шлях між Полацкам і Браслаўем...

У нашай гісторыі ёсць напамінак, што шлях у Прыбалтыйскія землі пралягаў па правым беразе Заходняй Дзвіны. Але Андрэй Полацкі ішоў на Дзвінск у 1375 годзе і па левым беразе, праз Браслаўе. Што ля Бабышак праходзіла старадаўняя дарога, не выклікае сумненняў. І трэба меркаваць, што па ёй ішлі полацкія князі за данінай у Прыбалтыйскія землі.

Так што мой родны край не абдзелены ў гісторыі. Але ў апошні прыезд мяне цікавіла зусім іншае. Хоць і пазнавала, але затое як хораша адкрылася перада мною другая патаёма Бацькаўшчыны. Гэта — песні.

Дастаткова было прыехаць і спытаць пра іх, як разамкнулася сэрца. Быццам у маёй крыві жылі і толькі толькі адхлынулі спрадвечныя мелодыі нашы — ярыны, райка, купаль-

скіх талакавых, вясенніх песень! Як узрадаваўся я, як акрыў! І ці можна пасля гэтага сказаць, што там, дзе была ніўка, стала поганька? Не! Жывуць народныя песні, жывуць у кожным куточку зямлі нашай. І перадаюцца з пакалення ў пакаленне...

Выйдзем, выйдзем — паслухаем, Ці не едуць, ці не гойкаюць. На конікаў ці не нокаюць. Ай, чуваць, сваты, чуваць: Жалезныя колы звяняць, Шаўковыя паводы шумяць. А й вязуць, вязуць багатырачку. А й засцілай, мамка, парогі, парогі —

Вязуць нявесту з дарогі, дарогі. Засцілай, мамка, столікі, столікі —

Зялён наш бор, зялён, ай, зялён, Наш бор зялён ды над усімі барамі...

Зайздросна багатая паэтычная душа ў Мар'і Ціханаўны. Памяць бабулі захавала безліч песень, замоў, плачаў. Вось яе арыгінальны твор, выпактаваны жыццём — галашэнне па братавай:

А мая ж Фядорачка, зачым жа ты мяне не пераймаеш, зачым жа ты мяне не пытаеш, ці цёплыя мае ручачкі, ці абутыя мае ножачкі? Дзякуй табе, Фядорачка, за тваё сазнаннейка, што ты мяне бачыла, як я была халодная, што ты мяне ведала, як я была галодная, мае ручачкі сагравала, мае ножачкі абувала, мяне ад голаду ратавала.

Мая ж ты Фядорачка, буду я цябе прасіць пакорнейка: падыдзі да майго Фёдаркі блізейка, пакланіся ж ты яму нізенька, пагукайся ты з ім вернейка, раскажы, мая Фядорачка, пра маё вяленейка, пра маю сямеечку... А мая Фядорачка, заснула ж ты ціхенька, сапчаміла рукі свае крэленька. А я ж цябе не дабуджуся, а я ж цябе не дапытаюся. Дзе ж мы з табой увідзімся, дзе ж мы з табой спаткаемся, дзе ж мы з табой пагукаемся? Ці мы ў цёмным лясочку, ці на зялёным лужочку, ці пад зялёным кусточкам, ці на буйной дарожачцы, ці на малюсенькай сцежачцы? У каторую старонку мне глядзець, з каторай дарожачкі цябе пераймаць?

Не ўвіджу ж я цябе, нідзе ходзячы, не пачую ж я цябе, нідзе гаворачы. А ні на вулачцы, з жончакімі седзячы, а ні на дарожачцы, з дзеткамі едучы, Цераз каго извесцейка прышлеш? А ці цераз малюсенькую птушачку, а ці цераз шэрую зяюлечку?

У Бабышках мы з бабуляй Альжбетай пайшлі «на сяло». У хаце Гені Адамовіч сабраліся Ліда Шук, Зіна Кліманская, Адэля Панізінік. Гаспадыня ўспомніла, як яны калісьці хадзілі на купалле «пад раку». Хлопцам тады спявалі:

Перад Пятром, пятым днём разгуляўся Янаў конь, разбіў камень капытом. А ў камені ядра нет — а ў мальчыкаў праўды нет. Перад Пятром, пятым днём разгуляўся Янаў конь, разбіў арэх капытом.

Багатымі кавальніцамі песень аказаліся 73-гадовая Вольга Грэцкая і Мар'я Кезік 82-х гадоў. Яны прыехалі ў Лявонпаль калісьці з-пад Чэраса, а чарэскія, альбо чарашане, на ўвесь Міёрскі раён лічацца бадай самымі лепшымі і цікавымі «п'явуннямі». Запісваю песню за песняй. І хоць

бабуля Вольга маладзейшая за сваю сяброўку, але першай «вычарпалася» яна: замарылася і пачала «скок губляць» — мелодыю песні.

— Памаўчым, пакуль Волька атхлынецца, — прапаноўвае бабуля Кезічыха. Счакаўшы крыху, пачынае адна:

Зялён наш бор, зялён, ай, зялён, Наш бор зялён ды над усімі барамі...

А мая ж Фядорачка, зачым жа ты мяне не пераймаеш, зачым жа ты мяне не пытаеш,

А ў дэвачак праўда ёсць, а ў дэвачак праўда ёсць. Жанкі ў нас смелыя. Глынуўшы чарку, могуць і такое расказаць: Як я, малада, у грыбы пайшла, з грыбоў ішла — я ў пір зайшла. Я ў піры загулялася — дамоў ісці пабаялася. Пятух пяць — я й дамоў ня йду, другі пяць — я й ня думаю. Зара ўзышла — я й дамоў пайшла. Варочекі расчыняюцца, злы сабакі ўядаюцца, мой міленькі прачынаецца. — Жана мая, дзе дасюль была? — Мой міленькі, ля цябе спала, белыя ручкі на цябе клала, русу косу па табе слала, а ты ж, мой мілы, адурачаўся, усю ночку не адварачаўся.

Больш за ўсё насыпвалі мне мае землякі вясельных песень. Іх шмат, бо сам вясельны абрад дужа складаны і працяглы ў часе. Вяселле — гэта сапраўдная народная опера, з традыцыйна ўзаканенымі дзеючымі асобамі і выканаўцамі.

Спяваюць больш за ўсё маладым:

Дзе быў салавей, ды дзе зязюля, — ды ў адзін садочак яны зляцелі, ды й на адну вішаньку яны селі. Ды й дзе быў Сашачка, а дзе Надзенька, — ды ў адну хатачку яны зляцелі, ды й за адзін столічак яны селі, ды й з адной чарачкі мёд-віно пілі, ды й адну думачку яны думалі.

Песенная вартасць вяселля залежыць ад «прыхаджан». Сват кіруе вяселлем за сталом, там могуць узнікаць тыя ці іншыя песні. Але суддзямі ўсяго свята з'яўляюцца «прыхаджане». Жанчыны з ваколцы прыходзяць увечары на вяселле і збіраюцца ў сенях. Размяжоўваюцца на дзве альбо тры вяткі — групы. Адна вятка праспявае адзін куплет і адпачывае, другі падхоплівае другую...

Задача прыхаджанскага хору — праспяваць маладой, маладому, свату і кожнаму з удзельнікаў застолля.

Сват расплачваецца з пяюхамі. Іх частуюць гарэлкай, пірагамі, часам тут жа, у сенях, ставяць сталы. І, крый божа, каб сват чым пакрыўдзіў прыхаджанак. Помста прыходзіць адразу:

А сват сваці ды сплёў лапці з тоўстых лык, і сам стаіць надзьмуўшыся, як індук...

Хрэсьбінная песні не маюць такога кананічнага, рытмічнага і сюжэтнага малюнку, як вясельныя. Часцей на хрэсьбінах пачуеш у песні жарт, усмешку, веселасць:

На вуліцы шум, шум, шум. А хто едзе, а хто едзе, а хто едзе? Кум, кум, кум. А што вязець, а што вязець, а што вязець? Куль, куль, куль. А што ў тым куле, а што ў тым куле, а што ў тым куле? Чаравічкі куме.

Пры зборы песень запрыкмеціў я такую з'яву. Звычайна людзі ў нас гавораць на мясцовым дыялекце, у якім ёсць нямала рускіх, польскіх слоў. А як песні пачнуць спяваць — адкрываецца чысцейшы моўны пласт. Якімі фарбамі ззяе ў вуснах народа наша сакавітае, звонкае, мілагучнае слова. І як жа нам трэба старанна вучыцца гэтаму слову!

Намнога багацейшым і шчаслівейшым чалавекам паехаў я ад сваіх землякоў. Яны шчыра падзяліліся сваім невычарпальным скарбам, за што ім вялікі паклон і ўдзячнасць.

Сяргей Панізінік. РОДНАГА БЕРАГУ ПРЫЦЯЖЭННЕ

Вязуць нявесту здалёку, здалёку. Засцілай, мамка, саламянку, саламянку — Вязуць нявесту-паланянку. Засцілай, мамка, каберцы, каберцы — Вязуць нявесту сварыцца, сварыцца.

Адна толькі вясельная песня, а колькі чаго збудзіла яна ў душы маёй! Колькі спазнаў я і тое, як маглі продкі, ствараючы такую песню, даць у радку гуканіс імклівай язды, тупацення коней, стук колаў аб карэнне, веселасці вясельнага абозу. І пра звычай народны засцілаць парогі, калі прыводзяць у хату нявесту, а дарогу ад падводкі да хаты — саламянкай, падлогу ж у хаце — па-мастацку вышытымі палавікамі-каберцамі. А ў апошнім радку песні — тонкі гумар, і горкі намёк, і папярэджанне...

Запісваючы песні, я прасіў жанчын кіравацца народным календаром. Так песні лепш успаміналіся. І стваралася карта «п'явучага» года. Калі прынята, што пачатак года — зімой, то пачнём з «каляды»:

У майго таткі нова хатка, Каляда. Цясоў ганак, сені на памосце, Каляда. Гібкі кладкі аж да саду, Каляда. Я й, малода, па садзіку хадзіла, Каляда.

Я й, малода, пярсцёнак зраніла, Каляда. Ішла ж дамоў я тужачы, Каляда. Ішла тужачы, бядуючы, Каляда. Напаткала трох малойцаў, Каляда.

Трох малойцаў-рыбалоўцаў, Каляда. — Вы ж, малойцы-рыбалоўцы, Каляда. Ды закіньце шоўкаў невад, Каляда.

Ды злавіце золты персцень, Каляда. Я й малода, адгаджуся, Каляда: Аднаму буду кумачкай, Каляда, А другому суседчаккай, Каляда, А трэцяму — сама млада, Каляда...

Багатымі кавальніцамі песень аказаліся 73-гадовая Вольга Грэцкая і Мар'я Кезік 82-х гадоў. Яны прыехалі ў Лявонпаль калісьці з-пад Чэраса, а чарэскія, альбо чарашане, на ўвесь Міёрскі раён лічацца бадай самымі лепшымі і цікавымі «п'явуннямі». Запісваю песню за песняй. І хоць

Лета — гарачая пара не толькі для хлебарабаў. І ў артыстаў напружаны час. Гастрольныя маршруты беларускіх тэатраў пралялі па ўсёй краіне. Нядаўна вялікая група спевакоў, танцораў і музыкантаў Тэатра оперы і балета БССР накіравалася ў паездку па калгасах і саўгасах рэспублікі. Артысты дадуць 40 канцэртаў на сценах сельскіх клубаў і дамоў культуры.

НА ЗДЫМКУ: канцэрт у адным з калгасаў Пухавіцкага раёна.

Фота П. НАВАТАРАВА.

ЧАМУ ТАК НАЗВАНА?

(Працяг. Пачатак у № 29)

Балашы—назва некалькіх вёсак у розных частках БССР. У аснове назвы—імя ці мянушка чалавека, у наш час забытая, цюркская паходжаньня. Ад імя ці мянушкі паходзяць і прозвішчы Балаш, Балашоў, Балашэвіч. Балаш—старажытная назва каштоўнага каменя лазурьту.

Баранавічы—горад Брэсцкай вобласці. У аснове назвы—прозвішча Баранаў, Барановіч.

Барашы—назва некалькіх вёсак у розных частках БССР. У аснове назвы—прозвішча ці мянушка старажытнабалтыйскага паходжаньня Барташ (Бартас), што азначае вусач, барадач.

Барысаў—горад Мінскай вобласці. Назва дадзена гораду па імя аднаго з удзельных князёў. Захаваўся такі старадаўні запіс аб заснаванні Барысава: «Борис Всеслаич Полоцкий ходил на ятвягов и, победа их, возвратясь, поставил град Борисов в свое имя и людьми населил».

Баторы—возера на паўночным захадзе Мінскай вобласці. У аснове назвы—прозвішча або мянушка, вельмі распаўсюджаная ў старажытных славян: Батура, Батурын, Баторы і г. д. Першапачатковы сэнс такой мянушкі:

маладзец, удалы чалавек, завадзіла. Сам тэрмін звязаны таксама з цюркскім батыр (багатыр).

Белаазёрск—гарадскі пасёлак Брэсцкай вобласці. Новае паселішча, названае па імя возера Белага.

Берастовіца—гарадскі пасёлак Гродзенскай вобласці. У аснове назвы—слова бяроза (бярозавая кара). З бяросты калісьці выраблялі посуд, кошныкі, нават пісалі на ёй пісьмы (берасцяныя граматы). Берастовіцамі зрэдку называлі невялікія майстэрні па вырабу лёгкага посуду з бяросты.

Бяседзь—рака, прыток Сожа. У аснове назвы—слова бяседа (мясцовасць каля бяседы, бяседзь). У далёкім мінулым, калі нават невялікія рэчкі выкарыстоўваліся як шляхі зносін, на берагах іх будавалі спецыяльныя ўкрыцці—бяседы, бяседкі, дзе людзі, якія карысталіся ракой, маглі перачакаць наваліцы, рамантаваць снасці, пачуць якія-небудзь навіны. Магчыма, што ад тых часоў і захаваўся назвы многіх вёсак на Беларусі і за яе межамі: Бяседка, Бяседы, Бяседавічы, Бяседзі.

Блужа—вёска Пухавіцкага раёна Мінскай вобласці. Назва-тэрмін. Блужа ў дыялектах азначае сівое балот-

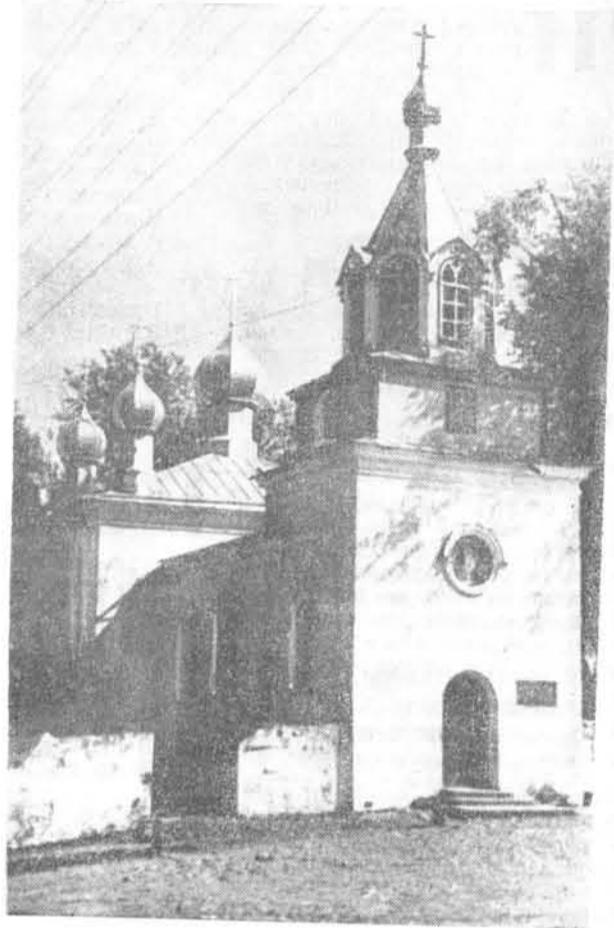
ца, дзе можна здабыць мох на пракладку сцен (барвенняў) пры драўляным будаўніцтве.

Браслаў—горад Віцебскай вобласці. Вельмі верагодна, што ёсць сувязь назвы з імем полацкага князя Брачыслава. Але слова нагадвае балтыйскае (літоўскае) браста, што значыць брод, мелкаводдзе. Калі ўлічыць, што горад стаіць у раёне даўніх славянска-балтыйскіх сувязей, што падобныя назвы ёсць і на тэрыторыі Латвіі і што паселішча на месцы сучаснага Браслава існавала яшчэ да княжання Брачыслава, то больш падстаў ёсць для сувязі назвы з балтыйскім тэрмінам. Акрамя таго, паселішча стаіць ля вузкай пратока, дзе сапраўды мог быць брод.

Брэст—горад, абласны цэнтр. Першапачатковая латвіская форма назвы—Берестье. На працягу старадаўняй назва змянялася (Берасце, Брэсце, Бжэст; Брэст-Літоўск). Больш верагодным з'яўляецца паходжанне назвы ад слова бяроза, што значыць бярозавая кара, якая ў гаспадарцы старажытных славян шырока ўжывалася для вырабу рознага гаспадарчага ўжытку.

(Працяг будзе).

Помнікі беларускай архітэктуры

Царква ў пасёлку Мір Гродзенскай вобласці.

З ГЛЫБІНІ СТАГОДДЗЯЎ

Да нядаўняга часу лічылася, што брэсцкая зямля вельмі доўга не была заселена чалавекам. Пры гэтым спасылаліся на наяўнасць першабытных лясоў, велізарных балотных масіваў і, нарэшце, на сведчанне старажытнага гісторыка Геродота, які ў VI стагоддзі да нашай эры пісаў пра вялікае мора, што бушавала ў гэтых мясцінах.

Даследаванні, якія ажыццявіла экспедыцыя Інстытута гісторыі АН БССР у апошнім дзесяцігоддзі, прыўзнялі покрыва таямніцы над многімі падзеямі, што некалі адбываліся на тэрыторыі Палесся. Толькі ў Брэсцкай вобласці адкрыта каля 20 мезалітычных стаянак (IX—V тысячагоддзі да нашай эры) і да 100 пасяленняў эпохі неаліту — «кноага каменя» (V—III тысячагоддзі да нашай эры).

Устаноўлена, што ў сучасны геалагічны перыяд, які пачаўся 11 тысячагоддзяў назад, на Брэстчыне з'явілася першае мясцовае насельніцтва. Сярод дрымурых лясоў і балот, на пясчаных узвышшах і марэнных пагорках, раскіданых па берагах вадаёмаў, закіпела чалзеечае жыццё. Старажытнейшым

жыхарам Палесся трэба было зрабіць нямала: вырубіць лясы і засеяць палі, абараніцца ад непагадзі і дзікага звера, прыручыць жывёл і навучыцца жыць сярод сабе падобных.

У 1967—1970 гадах вывучалася група неалітычных пасяленняў у Пінскім раёне паблізу вёскі Пагост-Загародскі. На берагах рыбага возера Пагост і рэчкі Бобрык некалі існавала група старажытных пасяленняў. Сёння іх вядома звыш 20. Вылучаецца з іх тое, што размешчана сярод балот на паўднёвы ўсход ад вёскі Камень. Гэта самы выдатны помнік на Палессі па мноству знаходак.

Пра што расказалі нам старажытныя жыхары Палесся астанкамі сваёй матэрыяльнай культуры?

Пасяленне займала значную плошчу. У час раскопак тут было сабрано больш за 1,5 тысячы штук касцей, якія належалі не менш чым 200 жывёлам; 10 тысяч крэмнаў са слядамі апрацоўкі і сярод іх каля тысячы прылад працы; 12 тысяч кавалкаў гліняных гаршкоў і шмат іншых знаходак.

Сярод прылад працы аказаліся прымітыўныя крэмневыя

сякеры і цеслы (сякеры з лязом, размешчаным упоперак ручкі), долаты, скрабкі, праколкі, наканечнікі стрэл, масіўныя нажы з завузкімі канцамі, якія маглі служыць наканечнікамі дроцікаў, серпападобныя нажы, разцы, шліфавальныя каменныя сякеры, сякеры і долаты з косці і рога, кінжалы з расшчэпленых іклаў дзіка. Асабліва значэнне мае наяўнасць касцяных і рогавых прылад, якія дагэтуль былі вядомы на Палессі толькі па некалькіх выпадковых знаходках.

Касцяныя астанкі гавораць, на якіх жывёл палявалі нашы продкі. Найбольш часта здабычай станавіліся дзікі, ласі, зубры або туры, дзікія лясныя коні, высакародныя алелі, мядзведзі, бабры, касулі. Асабліва цікавае выклікалі косці хатняга быка, якія залягалі разам з ранне-неалітычнымі знаходкамі, і з'яўленне касцей хатняй свінні ў пласце позняга неаліту (III тысяча гадоў да нашай эры). Мяркуючы па знойдзеных частках шкілета, дзікі конь быў буйной жывёлай, рэзка адрозніваўся ад сваіх нізарослых стэпавых сабратаў. Рагатая жывёла была таксама вялікай, яе косці з цяжкасцю адрозніваліся ад рэшткаў зубра або тура.

Можна сцвярджаць, што першыя хатнія жывёлы Заходняга Палесся паходзяць ад мясцовых лясных відаў.

У IV тысячагоддзі да нашай эры тут пачалося масавае знішчэнне лясоў. Хаця асновай гаспадаркі па-ранейшаму заставаліся рыбалоўства і паляванне, чалавек пачаў ужо вырабляць неабходныя яму прадукты. Але спатрэбіліся яшчэ многія стагоддзі, каб паляўнічы і рыбаляў канчаткова ператварыліся ў земляроба.

Да нёманскай культуры неаліту адносіцца вялікая група помнікаў, знойдзеных на берагах Пагостскага возера, якое раней называлася Навадворскім. Пасяленні размяшчаліся непадалёку адно ад аднаго на марэнных і пясчаных узвышшах, акружаных балотамі. Сярод мноства знойдзеных тут прадметаў старажытнага быту кідаецца ў вочы як мноства рубячых прылад — сведчанне вырубкі лясоў, так і наяўнасць крэмневых серпападобных нажоў, укладышаў, з якіх складалася лязо сярпоў.

Прылады, знойдзеныя на Брэстчыне, прынеслі з глыбіні вякоў вестку аб жыцці нашых далёкіх продкаў, тых пакаленняў, якія заклалі фундамент сучаснай цывілізацыі.

В. ІСАЕНКА,
навуковы супрацоўнік
Інстытута гісторыі
АН БССР.

ГУМАР

— Ці выклікалі цябе сёння? — пытае маці ў сыча, які вярнуўся са школы.

— Ага, — адказвае сын. — Цяпер выклікаюць цябе...

— Іванчук, да якой групы жывёлін адносіцца змяя-акуньлярніца? — пытае настаўнік.

Пасля кароткага роздуму вучань адказвае:

— Да групы блізарукіх...

— Калі ты не будзеш есці кашу, я паклічу Бабу Ягу! — папыхае маці дачку.

— Мама, няўжо ты думаеш, што Баба Яга будзе есці гэтую кашу?

— Мая жонка хоча паху-дзец і цяпер увесь час ездзіць конна.

— І які вынік?

— За тыдзень конь страціў у вазе дзесціць кілаграміў.

— Вы нікога не маеце супраць, калі мы зайтра павячэраем разам?

— Зразумела, з задавальненнем!

— Ну, тады зайтра ў восем у вас!

— Табе не падабаецца? — пытае жонка, зайважыўшы, што муж пачынае ёрзаць.

— Тэнар проста агідны!

— Тады пойдзеш дадому.

— Ні ў якім разе! У трэцім дзевяці яго заб'юць. Я не магу адмовіць сабе палюбавацца на гэта відовішча.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ
ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82,
33-03-15, 33-15-15, 39-87-92.

Ордэна Працоўнага
Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі.
Зак. № 922.

У паходзе.

Фота Ул. МЯЖЭВІЧА.

«ЧАРНАБОРСКИ-140»

Магілёўскі абласны краязнаўчы музей папоўніўся унікальным экспанатам. Настаўнік Чарнаборскай сярэдняй школы Быхаўскага раёна Павел Селіёнаў перадаў музею асколак касмічнага прышэльца — метэарыта.

П. Селіёнаў, які 5 ліпеня 1965 года быў відавочцам падзення метэарыта, расказвае: «Была сонечная, ціхая раніца. Раптам над вёскай пачулася некалькі выбухаў, па гуку падобных на разрывы зенітных снарадаў. Я пачаў глядзець, каб убачыць дымкі ад разрываў. Але нідзе на небе ніводнага воблачка не было відаць. Праз мінуты дзве я пачуў гул. Нябесны прадмет ударыў у сасну, якая стаяла непадалёк ад дома, адсек сук і, слізгануўшы па ствалу, знік у зямлі».

Відавочцы гэтай незвычайнай з'явы неўзабаве выпягнулі з зямлі яшчэ цёплы, цёмнашэрага колеру камень. Ён быў вагой да трох кілаграмаў. Разбіўшы камень на кавалкі-сувеніры, жыхары вёскі ўзялі іх сабе на памяць.

Вучоныя камітэта па метэарытах Акадэміі навук СССР, якія даследавалі адзін асколак, далі заключэнне, што гэта каменны метэарыт. Ён атрымаў назву «Чарнаборскі» (па назве вёскі, дзе ён упаў) і парадкавы нумар — 140. На тэрыторыі нашай краіны да гэтага часу было зарэгістравана ўсяго 139 метэарытаў.